

## SUMARI

1. [EDITORIAL](#) : Es consolida el relleu en la coordinació
2. [NOTÍCIES](#) : Reunió del Consell Assessor. Ressenyes dels Seminaris de 2016
3. [EL TREBALL AMB MARES I PARES.](#)
4. [ALTRES ACTIVITATS D'INTERXARXES](#)
5. [PROPERES CITES](#)

## EDITORIAL

**El relleu en la coordinació com un efecte del compromís amb el treball en xarxa**



Aquest any hem pogut fer efectiu un dels objectius amb els que va néixer Interxarxes: fe visible la participació coral de tots els serveis i per això, que des dels diferents serveis bàsics que intervenen en la atenció a la infància (serveis socials, educació, salut i protecció a la infància), s'assumeixi la coordinació d'una manera rotatòria.

Exposem a continuació els discursos que, tant del coordinador sortint, Ramon Almirall, com de la nova coordinadora, Fina Borràs, van pronunciar al començar la Plenària del 20 de maig.

Bon dia a tothom. Hem volgut aprofitar aquesta Plenària per fer públic el relleu en la coordinació d'Interxarxes

Els darrers anys, en els quals m'he fet càrrec de la coordinació del programa Interxarxes (2011-2016), van iniciar-se amb un canvi organitzatiu, promogut des del Comité Tècnic (CT), amb el que volíem fer més visible el caràcter transversal de l'organització d'Interxarxes.

Aquesta voluntat s'ha plasmat en:

- L'enfortiment de la participació al si del CT dels serveis adreçats a la infància i l'adolescència del districte
- La consolidació d'una modalitat de coordinació del programa, formada per un coordinador/a i una adjunta a la coordinació. Aquesta modalitat s'estrena amb la voluntat de continuar en el futur amb el relleu rotatori en l'assumpció de la coordinació per part dels diferents serveis públics d'atenció a la infància i adolescència del districte: Social – Educatiu – Salut – Protecció a la infància. És a dir (SSB-EAP-CSMIJ- EAIA).

Al llarg d'aquesta etapa hem afrontat diferents reptes, com ara:

- La reflexió sobre la temporalitat dels Equips de cas, debatent i decidint criteris que permetessin establir de forma més ajustada com dur a terme l'obertura i tancament de casos.
- La diversificació d'estructures d'atenció als casos, estenent l'experiència professional dels Equips de cas a d'altres formes d'acció en xarxa. Arran d'aquesta reflexió sorgeixen les **RAC** (Reunions d'Acció Col·laborativa) i els **Laboratoris de casos**. Unes i altres han permès: en el primer cas dinamitzar i organitzar coordinacions incipients entorn a alguns casos, facilitant-ne la consistència i continuïtat. I en l'altre, ampliar els perfils professionals implicats en el programa, incorporant, en uns casos més professorat de centres de secundària i en altres pediatres i infermeres de les Àrees Bàsiques de Salut. S'han fet plenàries per presentar aquestes noves modalitats de treball i s'han generat ja diferents RAC i Lab.
- S'ha consolidat la font de finançament, renovant acord entre el Districte, l'IMSS i la Diputació de Barcelona.

Ens quedava per garantir que el planejat relleu en la coordinació es podria dur a terme. Després de decidir prorrogar de 2 a 4 anys els cicles d'una mateixa

coordinació, per raons d'operativitat, ens va caldre, després, prorrogar un any més aquest cicle per tal de garantir fer el relleu de forma adient.

Finalment hem assolit amb èxit aquest objectiu i per això en aquest acte tinc la satisfacció de passar el testimoni de la coordinació a la Fina Borràs, coordinadora del CSMIJ. A través d'ella es fa visible la important presència del CSMIJ en el programa des dels seus orígens i es dóna continuïtat a la voluntat de rotació de la coordinació que preteníem. Acabo doncs desitjant-li sort i encerts en aquesta tasca.

### **Ramon Almirall. Coordinador sortint del programa Interxarxes**

En primer lloc, voldria agrair la confiança que ha dipositat en mi el Comitè Tècnic (CT) d'Interxarxes per seguir amb la coordinació del programa i reconèixer la feina feta pels dos coordinadors anteriors que, des dels respectius serveis (SSB, EAP) han consolidat aquest programa d'atenció interdisciplinaria.

Ara és el torn del CSMIJ dur a terme aquest encàrrec i, per tant, vull agrair a la direcció del hospital Sant Rafael, al Pla Director de Salut Mental i Addiccions i al Consorci Sanitari de Barcelona el suport que ens ha fet des de la seva participació decidida al Consell Assessor i des de l'inici del programa, entenent aquest abordatge comunitari com una bona pràctica per millorar l'atenció a la infància i famílies del districte. El suport per l'assumpció de la coordinació del programa valida l'evolució del mateix i representa un reconeixement al treball en xarxa com a estructura adient de col·laboració entre professionals.

Des de ja fa 16 anys, el CSMIJ va començar la seva participació a Interxarxes i creiem que en aquests temps hem ampliat la mirada, l'escolta i la reflexió en els casos atesos, hem traspassat les parets dels nostres despatxos i ens hem acostat a altres àmbits.

Hem après a no denominar els casos només per allò que ens sembla més rellevant o emergent en el moment que se'ns presenta, ja que segmentant l'orientació només reflectim la inamobilitat del pensament o l'ansietat que representa la impotència davant de la complexitat del cas.

Hem contribuït a crear una cultura interxarxes, una forma de treballar conjuntament que ens ha de servir per millorar la nostra assistència i seguir coneixent els recursos que tenim al nostre voltant, mantenint els espais de formació dels professionals per avançar en el programa.

A Interxarxes hem après a buscar l'interrogant del cas, a no donar-ho tot per sabut, a trobar no la solució, gairebé inexistent en els nostres casos, sinó a escoltar amb menys prejudicis allò que l'altre aporta, a validar-ho i trobar diferents vies de sortida.

Avui dia, tots parlem de la major complexitat dels casos, de la urgència i de la prioritat... Però no hem de deixar que aquest sigui l'eix de la nostra activitat

professional. Hem de poder sobreposar-nos a les realitats i posar en valor el significant que per cadascú de nosaltres representa la seva experiència en aquest camp.

En el sistema organitzatiu actual, necessitem més que mai espais que ens permetin parar, pensar i construir. Necessitem plantejar-nos dubtes i que l'angoixa del moment no ens precipiti a l'acte i, en conseqüència, a les solucions fallides.

Interxarxes va sorgir dels propis professionals, aquesta segueix sent la nostra gran força, la motivació sense imposició, com ja deia el José Ramón Ubieta, el compromís amb un model en el que és possible el diàleg i les decisions compartides. El vincle social generat és un dels valors que sustenta el programa.

Des del nostre àmbit de salut prenent aquest repte amb dos objectius bàsics: acostar el model de treball en xarxa als nostres pediatres i metges de família i continuar fomentant la participació dels equipaments de salut mental d'adults en els casos, ja que la considerem necessària la seva participació donada l'alta incidència de patologia mental en pares/mares i per garantir la millora assistencial.

Interxarxes som tots i totes, per tant us encoratjo a seguir treballant conjuntament en aquest programa des de totes les disciplines, a participar i a implicar-se en els equips de cas i a ser presents en els espais que ens enriqueixen com a professionals i com a persones.

**Fina Borràs. Coordinadora del programa Interxarxes**

## NOTÍCIES

### Reunió anual del Consell Assessor

La reunió anual del Consell Assessor del programa Interxarxes es va celebrar el dimarts 24 de novembre de 2015 de 10,30 a 12h a la sala Lluís Companys de la seu del Districte d'Horta Guinardó.



Van assistir: **Mercedes Vidal**, regidora d'Horta Guinardó, **Eduard Vicente**, gerent del Districte, **Laura Pérez**, directora de Serveis a les Persones del districte Horta Guinardó i **Pilar Causapié**, **Anna Palau**, gerent del Institut Municipal de Serveis Socials, **Ros Martínez**, directora territorial de Serveis Socials d'Horta-Guinardó, **Rosa Ma. Serrasolses**, responsable sector sanitari districte d'Horta-Guinardó, Departament de Benestar Social i Família. Generalitat de Catalunya: Sra. **M. Àngels Betriu Cabeceran**, responsable CDIAPs, Departament de Benestar Social i Família. Sra. **Ester Jordà** Pla director de Salut Mental i addiccions. Sra. **Cristina Molina**, directora Pla de Salut Mental i Addiccions, **Francesc Reverter**, Diputació de Barcelona, **Ramon Almirall**, coordinador del programa Interxarxes, **Fina Borrás**, coordinadora del CSMIJ Horta Guinardó, **Artur Acevedo**, tècnic d'infància i Comitè Tècnic d'Interxarxes i **Lidia Ramírez**, adjunta a la coordinació del programa Interxarxes.

Després de la salutació de la Regidora i de la presentació dels membres, Ramon Almirall va començar la seva exposició agraint la presència de les institucions com un punt de suport fonamental per al manteniment i la continuïtat del programa Interxarxes. A continuació va fer una lectura de les activitats que s'han portat a terme en el programa Interxarxes des d'octubre de 2014 a octubre de 2015, destacant fonamentalment, l'augment del número de professionals que participen en els equips de casos, les dues noves modalitats d'atenció dels casos: Laboratori de casos i Reunions d'Acció Col·laborativa (RAC) i l'augment de les problemàtiques de salut mental en nens i mares, principalment. Lidia Ramírez, va explicar les activitats dirigides a mares i pares.



Francesc Reverter en representació de la Diputació de Barcelona va explicar l'interès que té Interxarxes per transferir un coneixement que el programa genera a altres professionals de la província de Barcelona. Des de 2007 a 2012, la aportació econòmica per Interxarxes venia assignada sota un epígraf concret que es va perdre com epígraf a partir d'aquesta data. Aquests tres anys l'assignació a Interxarxes estava inclosa al pressupost general adjudicat a l'Ajuntament de Barcelona i això ha generat algunes dificultats que han quedat resoltes a partir d'ara.

Tant Mercedes Vidal com Eduard Vicente van interessar-se per algunes qüestions del programa com l'augment de la conflictivitat dels casos i l'augment del desemparament en la infància, així com les diferències entre el barris en quant a derivació de casos al programa Interxarxes.

Finalment, Cristina Molina va fer notar com des del Pla director han donat credibilitat al programa Interxarxes i han proporcionat un pressupost perquè salut assumeixi el relleu de la coordinació del programa per part de Fina Borrás, coordinadora del CSMIJ.

Va destacar dues variables del programa, la confiança i la col·laboració entre els professionals i va transmetre que pensa en Interxarxes com una plataforma que pugui facilitar la posada en marxa de programes com el del Trastorn de l'Espectre Autista que podria desenvolupar-se en el districte Hort Guinardó com prova pilot.

## Plenària 29 de gener 2016



### L'impacte de la violència en l' escola, la família i la comunitat

El context de la societat actual i l'època que estem vivint ens mostra un panorama de violència generalitzada en el camp de les relacions humanes. Es tracta, sens dubte, de falses sortides als conflictes propis de la convivència que en la nostra pràctica quotidiana detectem en el si de les famílies, en les escoles i llocs educatius, així com al carrer.

El seu impacte abasta i repercuteix en amplis sectors, sigui com a crueltat, com a menyspreu, com a agressió física, abús i/o humiliació. També les respostes son diverses i cal entendre la seva funció.

En aquest any hem fet innovacions en l'estructura de les nostres Plenàries formatives. En primer lloc hem pensat un tema al voltant del qual treballar tot l'any, és el tema de la violència. Per altre costat hem volgut augmentar la participació dels professionals constituint tallers al voltant de tres eixos en els que la violència es concreta: el bullying o violència escolar, la violència cap el pares i la violència al carrer. Amb aquest nou format ens proposem implementar un espai de reflexió conjunta sobre la forma com la violència impacta en els nostres àmbits professionals i com posicionar-nos davant d'aquests fenòmens que van en augment.

### **L'impacte de la violència a la escola, la família i la comunitat. Conferència a càrrec del Dr. Jorge L. Tizón: "Sobre la ira. El pretendido mal".**

Amb un auditori ple al centre cívic Guinardó, el Dr. Jorge L. Tizón va voler orientar la seva conferència sota un plantejament democràtic de la salut mental en el que es pugui unir la base més científica i biològica de les emocions amb el suport teòric que dona la psicoanàlisi sobre aquest tema.

Ira, fàstic, temor, plaer, alegria, interès, coneixement, tristesa i vergonya, formarien part d'una classificació bàsica de les emocions on es podria trobar a la seva base la pulsio de coneixement. El Dr. Tizón va fer una diferenciació entre les emocions i els sentiments, definint aquests com a "emociones cognitivitzades", és a dir, que han passat per l'experiència i la cultura.

Prenent com referent al neurocientífic estonià-americà de la Washintong State university, Jaak Panksepp, ens va transmetre que les emocions primàries es divideixen en quatre: Por, Pena-pànic, Ira-valentia i Cerca-indagació. En el seu funcionament s'ha de tenir en compte la nostra relació amb els objectes perquè no es pot parlar d'emoció, sense referir-nos als objectes. El subjecte "és una màquina de desitjar objectes". Per tant, les nostres emocions tenen relació directa amb la cultura i amb la pròpia experiència.

Des de la perspectiva biològica de Charles Darwin les emocions estarien relacionades amb la nostra essència més antiga, per tant, necessitats bàsiques com la gana, la set i el fàstic intens podrien desencadenar un estat d'ira.

Des del punt de vista psicoanalític, Freud indaga en el concepte de l'emoció, adonant-se que aquesta podria ser causa però també, efecte. El que seria el concepte de sexualitat freudià i el que es denomina "constructo de apego", són dues coses en essència diferenciades. Aquest últim estaria més relacionat amb la

construcció teòrica de les emocions del *self*, on es conceptualitza sintèticament l'emoció classificant-la en compartiments separats.

Per al Dr. Tizón, l'emoció és un fenomen que afecta a tot l'organisme, que comporta urgència, pressió i ens condueix a l'acció. A més ens explica que existeixen uns patrons característics corporals i conductuals, de predomini visceral per acabar afirmant que “no es canvia mitjançant les cognicions sinó mitjançant les emocions”.

L'experiència humana és una experiència de dol. Vivim en un continu dol, en un moviment entre transicions constants. Unes de desenvolupament, altres accidentals i també unes altres que ens marquen la vida. En aquest procés de dol, hi ha sempre una reconversió fisiològica, emocional i sentimental. En els processos de dol ens trobem davant un replegament psíquic, es reviuen relacions d'objecte infantils i res millor que un bon poema per il·lustrar-lo com el poema de Joan Maragall *El primer dol*

*¿Què has fet, dida, Què has fet? Estic perdut!  
Ai, braços que em teniu! Adéu-siau!  
Ai, dolça tebior del pit suau,  
que contra de tot mal m'eres salut!  
Per què ara te'm fas avorridora?*

La conferència del Dr. Tizón va finalitzar amb una reflexió interessant sobre l'ira. L'ira és saludable sempre que s'hagi modulada la seva expressió perquè, en defecte d'això, pot desbordar el subjecte o conduir-lo a un acte no desitjat. “L'adolescent sempre té raó, sempre té les seves raons, solament que les expressa malament”. Són necessàries noves relacions per introduir canvis en una resposta emocional. És durant els primers quatre anys, quan el nen aprèn a modular aquesta emoció, després caldrà usar “crosses psicossocials de contenció”.

Les emocions, acaba dient, no es poden eliminar ni extirpar, solament podem modular-les. “Naixem per indagar, buscar, atacar, témer, estimar, cuidar, jugar... i sentir”.

## **Tallers simultanis:**

Estaven pensats amb l'objectiu de desenvolupar aspectes de la problemàtica general de la violència, centrats cadascun en un dels escenaris on aquesta violència impacta en les vides dels infants i de les seves famílies.

Els tres tallers havien estat precedits per tres grups de discussió entre professionals del districte. Aquesta reflexió prèvia va permetre portar preguntes i fer més ric el debat de la plenària



## Bullying i violència escolar

El taller comença amb la pregunta:” com és la realitat de l'assetjat i de l'assetjador?”

Respecte a l'assetjat, es poden definir certs aspectes a tenir en compte. Sovint solen destacar en alguna habilitat, com per exemple en qualificacions escolars. En altres ocasions poden també tenir dificultats sentimentals i poques habilitats socials. La sobreprotecció que han rebut alguns, els impossibilita afrontar l'amenaça i això es pot veure en la feble o nul·la resposta a l'assetjament.

D'altra banda, l'assetjador pot haver estat un nen que ha sofert assetjament i violència, per exemple en l'àmbit familiar, descarregant-la posteriorment sobre els altres. Cal tenir especial cura amb l'etiqueta d' "assetjador", perquè aquesta no ens ha de tapar o amagar al subjecte que hi ha sota.

Sobre la relació entre tots dos -assetjador i assetjat- es pot veure com l'assetjador veu en l'altre una feblesa que li permet tapar la seva pròpia. Aquesta relació es produeix dins d'un grup "silenciós" que no es pronuncia i que no sol posar-se en el lloc de la víctima.

Entre els elements preventius podrien estar els llocs o espais per parlar sobre les emocions. Cal tenir clar que és més fàcil assenyalar la diferència en l'altre que en un mateix. És important tenir en compte que el grup sol ser un potenciador de l'assetjament ja que és el que proporciona l'espai de reconeixement. Cal assenyalar que les eines per prevenir o canviar les conductes d'assetjament són superiors a les destreses o habilitats que se'ls proporciona als nens assetjats. I finalment, no hem d'oblidar que existeixen altres formes d'assetjament com el familiar, que va dirigit a aquells nens que mostren ràbia i que no troben forma de modular-la.

## Violència filio-parental

La idea amb la que es va iniciar el taller va ser : Com la por ha canviat, com ha passat dels “polítics als electors, dels pares als fills i dels mestres als alumnes” tal com havia esmentat Jorge Tizón.

Vam reflexionar sobre alguns punts en comú que s'havien trobat els diferents professionals que treballen amb casos de violència filio-parental des de diferents dispositius. Destaquen que aquest tipus de violència es dona tant en llars permissives com a llars autoritàries, també parlem del narcisisme dels nois que agredeixen els seus pares i també la resistència dels pares a denunciar, trobant motius, com la vergonya, la culpa que senten i la incertesa sobre les reaccions dels nois.

Podríem trobar una relació entre el canvi del lloc de la por i la caiguda de la figura d'autoritat. Sembla que ja no és incondicional, l'autoritat ha deixat de ser alguna

cosa estàtica i la por es desplaça des de l'Altre, anteriorment investit d'autoritat. Això dóna lloc a un sentiment de culpabilitat en els pares i alhora a una demanda infantilitzada dels fills, que demanen objectes que es consumeixen, caduquen i necessiten ser canviats de manera instantània, la qual cosa els condueix a la frustració, l'ira, o a un excés de gaudi, que no deixa lloc per al desig.

Prenent la idea que ens deixa el Dr. Tizón en la seva conferència sobre els processos de dol i el replegament a la relació d'objecte infantil, en el taller recordem a Freud quan ens deia que separar-se dels pares és una de les tasques més difícils de la civilització. L'ira d'aquests adolescents cap als seus pares ens fa preguntar-nos si estem davant d'un dol que no ha pogut ser modulats? Com es posicionen aquests subjectes davant la separació, o la ruptura de vincle amb els seus pares?. Comentem en el taller que una de les variables comunes en aquests casos sembla ser una absència de la figura paterna i una dificultat de comunicació entre mares i fills. Quines paraules han posat aquests nois a la seva història? Podríem veure en l'empenta a la mare un "acting out" mitjançant el qual l'adolescent representa la dificultat de separació?.

En la conferència se'ns parla de que fins als quatre anys un nen no aprèn a modular l'ira i de la necessitat, després, de "crosses psicosocials de contenció". Podríem preguntar-nos, què passa amb aquests nois abans dels quatre anys? i, de quina manera usar aquestes "crosses psicosocials" després?.

Com a conclusió veiem la idoneïtat de dispositius de treball en xarxa on els diferents professionals puguin posar en comú els seus diferents sabers i construir així un altre de nou per orientar-se tots des d'un mateix lloc davant aquests casos.

## **Agressivitat i violència al carrer**

Una de les primeres anotacions en aquest taller gira entorn a la definició de la violència. Ens interroguem sobre per què la violència es generalitza, d'una forma que la destrucció de les guerres i una simple empenta, es consideren el mateix. Acordem que cal diferenciar entre violència i agressivitat, que és important no estigmatitzar al nen, al noi, al jove i ajudar-lo a articular l'ira dins uns límits, atès que pot estar movent-se entre agressivitat i violència.

S'aprecia últimament, i així ho formalitzen els professionals que participen en aquest taller, i que pertanyen a diferents dispositius públics com CRAES o centres Oberts, que hi ha un augment de la malaltia mental en els menors que passen per aquests llocs. A això se li uneix una pressió cada vegada major en la legalitat i ordenança municipal que els prohibeix socialitzar-se al carrer, sense poder fer ús de l'espai públic.

Al taller es comenta també una dificultat actual que afecta a molts joves, com és una resistència a entrar en un joc grupal, molt acostumats a la solitud o al

acompanyament virtual dels dispositius tecnològics que els limiten a un espai individual i a més els permet imaginar-se exercint una violència sense sortir de casa.

S'aprecia també en aquest taller que la violència té molts matisos. Hi ha una "estètica de la violència", dels grups, on les xarxes socials permeten organitzar-la i ritualitzar-la.

Un altre element que es comenta és que ja tenim uns adolescents que pateixen els efectes secundaris d'un tractament mèdic, on hi ha casos en els quals porten més de 10 anys consumint psicofàrmacs.

No oblidem que la violència és una forma de canalitzar la pulsio de mort quan l'entramat simbòlic no permet gestionar-la. Per tant, com podem veure, són moltes les variables que entren en joc quan parlem de la violència "de carrer" i que s'han de tenir en compte.

## Plenària 20 de maig de 2016



### **Com abordar la violència filoparental des de la perspectiva del treball en xarxa. El maltractament filoparental en la cruïlla de la conjugalitat i la parentalitat en la família d'origen. Conferència a càrrec del Dr. Juan Luis Linares**

El Dr. Juan Luis Linares va començar exposant el maltractament filoparental (MFP) des de dues modalitats: les formes clàssiques del maltractament i les noves formes, seguint les orientacions del psiquiatra i Terapeuta familiar Roberto Pereira, expert en teràpia familiar i vicepresident de la Sociedad Española para el Estudio de la Violència Filio-Parental (SEVIFIP)

En aquestes dues formes hi ha llocs comuns: crisis de la família, pèrdua de valors tradicionals, drogues, males companyies, fracàs socialitzador.

El que ressalta Linares és que *“no es tracta de culpabilitat a la família culpant al fill, ni de culpabilitat a la família per absoldre al fill”*, sinó que hem de tractar de comprendre bé la situació i proposar l'ajuda adient. Hem d'establir responsabilitats en la família, per responsabilitzar també al fill ja que *“tots els actors participen d'alguna forma de responsabilitat”*

La VFP pot procedir del fill per l'efecte d'una triangulació en la que el fill actua l'agressió d'un cònjuge contra l'altre o del propi fill si hi ha una malaltia mental, cap alguns dels progenitors o germans. També pot ser quan un fill està sobre exigint o no valorat. O quan hi ha una hiperprotecció o un rebuig. En situacions on hi ha fills amb manca d'amor, que no tenen l'experiència de l'amor: *“El mal existeix i és l'absència d'amor”*. Encara que això no implica que tots els que tenen manca d'amor siguin agressius!

En les noves formes de maltractament filioparental el que trobem són diversos factors: la influència de la permissibilitat social, l'escassetat d'infants, l'abundància de fills únics, la hiperatenció en els infants i sobreimplicació dels fills en la vida dels pares i viceversa, sense oblidar els *“rols pseudoconjugals”* que apareixen en moltes famílies.

Es interessant la relació que Linares estableix entre la VFP i alguns dels trastorns més freqüents. Tant en els trastorns alimentaris, com en els TDAH, podem veure la influència dels nous models culturals i socials en els que destaquen per exemple, la permissivitat social que genera efectes com l'agressivitat a mestres, abans impensable, així com la resposta dels pares davant aquesta reacció dels seus fills, i els rols pseudoconjugals, sobretot en famílies monoparentals, on es pot observar un vincle desmesurat a la infància i després, a l'adolescència, un procés de diferenciació molt difícil.

## **Tallers simultanis: Modalitats de resposta a la violència filioparental**

Així com a la Plenària del 29 de gener vam convidar els professionals per debatre sobre el tema i plantejar-nos preguntes, en aquesta ocasió el taller estava organitzat al voltant de tres modalitats de resposta en l'abordatge del problema de la VFP. Cadascun dels tallers va comptar amb una trentena de participants i van generar molt d'interès i propiciar un debat molt ric

### **“Adolescents i Famílies en construcció”**

Aquest taller va estar presentat per **Assumpta Martínez**, educadora social del CSS Baix Guinardó i Can Baró.

Es va presentar un projecte portat a terme en el marc de Serveis Socials del baix Guinardó i Can Baró i portat a terme per Assumpta Martínez (educadora social), Júlia Massip (psicòleg) i Verònica Gallardo (psicòleg en pràctiques).

La idea va sorgir a partir de la seva pròpia experiència amb casos d'adolescents i de les seves famílies ateses a nivell individual i/o familiar. Es presentaven situacions molt conflictives amb violència, molta angoixa i desolació en les relacions filio-parentals.

Amb l'objectiu de poder frenar i desbloquejar la violència i les situacions de risc de forma conjunta, per a poder construir maneres més "sanes" de relació i poder millorar el vincle afectiu, es va plantejar un treball de dos grups paral·lels un de pares i mares i l'altre de fills i filles entre 14 i 18 anys.

Pares i mares cansats, sense recursos i que demanaven ajuda amb premura i fills i filles amb absentisme i fracàs escolar, consumidors de drogues i alcohol, escapistes de la llar i amb sentiments de molta ràbia, ansietat i poca cura d'ells mateixos.

Els espais grupals es van plantejar com: espais d'escolta i reconeixement i no per a jutjar, espais per a compartir els sentiments i els conflictes, cada part podia tenir el seu propi espai diferenciat, es va pensar que es podria alleugerir el dolor i agilitzar la millora. No va estar fàcil perquè són persones molt resistents a expressar la seva problemàtica, a obrir-se, a sortir de la seva àrea de confort i també inseguretats del professional a abordar els conflictes.

Els continguts plantejats i treballats en els grups van estar els següents: informació de les característiques de l'adolescència. Posar nom als sentiments de ràbia, por, afecte. El vincle materno-filial, el seu trencament i com poder reparar-lo, els rols familiars i els límits i valors que es transmeten i el com es fa. Es van analitzar les situacions agressives que es plantejaven per a poder cercar alternatives.

Vam poder veure com es reduïa el nivell d'ansietat quan podien verbalitzar i compartir la seva situació. Es van reduir els episodis de violència i en alguns casos es van aturar. Els pares podien acceptar una nova realitat dels seus fills i pensar en la necessitat de fer un canvi en la relació, millorant així també el vincle afectiu després d'acceptar i reconèixer que el patiment i en molts casos la desolació es donava per ambdues parts.

Finalment es va plantejar la possibilitat de seguir oferint aquests espais grupals i també implicar als diferents serveis que treballen amb la infància i l'adolescència des de diferents posicions per a poder promoure accions preventives i comunitàries respecte a la violència filio-parental.

El debat entre els participants va plantejar la importància de treballar la vinculació pares-fills, treballar les relacions familiars, fer atenció als límits, en l'escolta des del principi de la vida per això és indispensable el treball conjunt per a poder

construir una xarxa que acompanyi, escolti, segueixi i intervingui des del primer moment en que puguem detectar dificultats en les relacions paterno-filials.

### **“Educant en la Responsabilitat: quan es denuncia la violència filio-parental d’un infant menor de 14 anys”**

Aquest taller va ser presentat per **Alba Muro**, psicòloga de l’Equip d’Atenció a Menors Inimputables de la DGAIA que va fer una exposició informant-nos de que el programa es va posar en marxa el 2012, que reben les denúncies dels menors de 14 anys de tota Catalunya, provinents dels mossos d’esquadra, i que l’equip està format per psicòlegs i educadors.

Partint de que l’objectiu primordial d’aquest programa és que cessi la violència física, una vegada reben un cas, recopilen la informació que pugui haver-hi i el treball que s’està fent per valorar la situació. En segon lloc es cita als pares i al fill per veure quina és la situació familiar, quina és la posició del fill davant el fenomen de la violència i quina es la posició del pares.

A continuació, dissenyen un pla d’intervenció que dura un any i exploren les possibles causes d’aquesta violència, si hi ha, per exemple, un problema de salut mental, addicció etc. Si les propostes d’intervenció no donen els resultats esperats i la VFP continua, intervenen separant al fill del nucli familiar, lo que no vol dir que es tracti necessàriament d’un desemparament sinó que utilitzen la invenció de mesures i els recursos que puguin tenir al seu abast com ara *Les cases d’infants*.

La pregunta que guia als professionals és què li passa a aquest noi o noia per fer això? Parteixen de que hi ha un risc, tant pels pares com pels fills, i que es tracta de pensar en el fill o filla com un fill ferit més que de criminalitzar al menor.

Els participants del taller van voler saber com s’intervé quan passen la barrera dels 14 anys, si hi ha un traspàs d’informació, si es té en compte el treball realitzat. El que facilita el treball, respon Alba Muro, és el treball en xarxa ja que és el que permet conèixer i valorar millor la situació així com l’efecte de les diferents intervencions.

Queda palès, tant en la explicació dels professionals com en les preguntes que fan el participants, la dificultat que comporta aquesta tasca. Una de las variables que més complica la resolució del conflicte i que fa molt més difícil reconduir el problema, conclouen les professionals responsables del programa, és quan els pares tenen por.

### **“Intervenció en el programa de Atenció Integral a la Violència Ascendent (AIVA): Una perspectiva Intersubjetiva”.**



Aquest taller va estar presentat per **Alvaro Ponce**, psicòleg de la Associació Conexus.

Aquest programa el realitza l'Associació Conexus amb el suport del Departament de Benestar Social i Família de la Generalitat de Catalunya i de la Regidoria de l'Àrea de Qualitat de Vida, Igualtat i Esports de l'Ajuntament de Barcelona. Ofereix atenció ambulatoria especialitzada per a joves entre 14 i 25 anys que exerceixen violència dins de l'àmbit familiar i a mares i pares que la reben.

Els objectius generals del projecte son tres:

- Disminuir la violència exercida per part dels fills i filles contra les seves mares i pares.
- Augmentar la protecció de les víctimes i la recuperació de les conseqüències de la violència i
- Recuperar i millorar les relacions familiars en casos de violència ascendent.

La violència ascendent (VA) és considera un problema complex on poden confluïr diferents elements com separacions de pares conflictives i no resoltes, contraposició d'estils educatius, processos d'adopció de fills i filles, trastorn mental afectiu, i addicció d'algun dels adults.

L'exposició, i posterior debat, van girar al voltant de la pregunta sobre si la construcció de la tolerància a la violència i de responsabilització de la víctima són processos iniciats durant la socialització de gènere en l'adolescència.

Es va tractar del sentit de la violència com forma d'expressió de l'enuig i de la ràbia i no de la desesperança o soledat.

La manca de sintonia afectiva amb els fills, la influència de la permissivitat social, la sobreimplicació dels fills en la vida dels pares i les relacions fusionades, poden ser factors originaris d'aquestes expressions i per això cal tenir en compte la psicobiografia de cada adolescent i comprendre les dinàmiques que han portat a la situació de violència actual.

Es va destacar la importància de tractar les relacions vinculars i de restablir canals afectius i de comunicació entre els diferents membres de la família.

Els professionals de Justícia van intervenir indicant la labor preventiva que fan amb els joves, mantenint un seguiment continuat a fi de treballar el reconeixement de les seves necessitats per abordar la resolució del conflicte.

Es va ressaltar la importància de que els professionals de justícia puguin estar també inclosos en els circuits de treball en xarxa juntament amb altres serveis d'atenció al menor i a la família.

## EL TREBALL AMB MARES I PARES

**Xerrada-Col·loqui sobre *Normes i límits* al Casal Infantil Guinardó el 27 de maig a càrrec de Lidia Ramírez, adjunta a la coordinació del programa Interxarxes.**

Presentat per Sandra, Miguel i Lorena, educadors del Casal, i amb l'assistència d'11 mares, iniciem una conversa començant pel més general: normes i límits, fins al més particular: l'ús de les noves tecnologies i l'educació sexual i afectiva.

Al segle XIX va ser quan es va començar a parlar que en els nens hi havia una sexualitat i això va causar un cert escàndol. En realitat tot el tema de la sexualitat romania bastant ocult, reprimat, per això quan es va començar a parlar de la sexualitat dels nens, molts es van posar les mans al cap.

Com podem entendre la sexualitat infantil?

Una de les primeres coses que el nen percep, són les diferències entre el cos dels nens i el de les nenes. La percepció d'aquestes diferències, genera preguntes.

Hi ha dues preguntes fonamentals que els nens es fan, una és sobre les diferències sexuals i l'altra és sobre l'origen dels nens. Aquestes dues preguntes no obtenen una resposta ràpida, als nens els porta un temps concloure una resposta i el més interessant és que la cerca d'aquesta resposta és la que origina la curiositat dels nens i el que els fa investigadors.

Els nens no aprenen perquè tenen un desig de saber, sinó perquè tenen preguntes que els constrenyen, és a dir, que els obliguen a buscar respostes. Per exemple, quan el nen veu que el cos de la nena és diferent pensa primer que a la nena li falta alguna cosa que ell té, però que li sortirà, que encara no li ha sortit, però després pensa que potser ho tenia i ho va perdre i llavors tem perdre el que ell té. O quan neix un germanet, la seva pregunta gira al voltant de quin és el desig dels pares pel que fa a ell?

Comprovem en els pares i mares que van assistir a la xerrada, una tendència bastant generalitzada en la qual, davant de les exploracions que els nens fan sobre el seu cos i els seus genitals, els diuen que això és íntim i que vagin a fer-ho a la seva habitació. Interroguem aquest procediment per poder concloure que si el nen o la nena exploren el seu cos davant dels pares, no és perquè els enviem a l'habitació sinó perquè els ajudem a resoldre l'enigma que la seva pròpia sexualitat, els planteja. Dient-los, per exemple, que no sempre cal dir sí a totes les coses que el cos demana per, d'aquesta forma, obrir el seu interès cap a altres camps.

Els pares actuals “no volen reprimir”.

Per parlar del tema de l'ús de les noves tecnologies i de com ensenyar als nens a usar-les de la bona manera, cal que partim de que els grans invents de l'home sempre han tingut el seu mal ús. Per exemple, quan l'home coneix el ferro pot construir eines que li serveixen per conrear la terra, però també comença a construir armes per matar als seus enemics.

Així que per educar en l'ús de les noves tecnologies cal poder fer-se càrrec del mal humor que provoca deixar d'usar-les.

Vivim en un món on la imatge ha adquirit moltíssima importància i ens estem acostumant a veure el món a través d'una pantalla. Fixeu-vos que estem tot el dia fent fotos i no gaudim dels paisatges, per exemple.

Els nens actuals han nascut en un món en el qual proliferen els objectes i succeeix alguna cosa que és molt particular d'aquesta època i és que són objectes que enganxen tant als fills com als pares. Com vivim en una època de consum, aquests objectes estan fets per produir fidelitats alhora que es tornen de seguida caducs.

Tot està pensat perquè no duri i això crea una experiència amb el temps que és d'una pressa generalitzada i d'una insatisfacció assegurada.

La nostra tasca com a pares ha de tenir en compte aquests elements de l'actualitat.

### **Xerrada-Col·loqui sobre *Com treballar les rebequeries i els límits a casa*. Organitzat pel Casal Infantil Teixonera i el Centre Cívic Teixonera, el 31 de maig a càrrec de Lidia Ramírez, adjunta a la coordinació del programa Interxarxes.**

Podem definir les rebequeries com la manifestació infantil per excel·lència, diríem que no tenen una altra forma d'expressar-se ja que el nivell de desenvolupament en el llenguatge, no està conclòs.

En una rebequeria hi ha una manifestació corporal, fonamentalment corporal, que crida a ser calmada, a ser educada. Es tracta d'una manifestació corporal que expressa un malestar en el qual tracta d'imposar-se una demanda infantil.

Tota demanda infantil té sempre dues parts, dues tendències, una que aspira a aconseguir-ho de totes maneres, a satisfer-se, i una altra que té a veure amb cridar l'atenció de l'adult.

Cridar l'atenció de l'adult és una mica més que una frase feta, és apel·lar a la responsabilitat que tenim enfront dels nens que hem portat al món.

Així doncs, tota rebequeria demana ser educada, demana la intervenció de l'adult que ha de respondre.

La forma com s'educa una rebequeria és tenint en compte aquests dos components que hem assenyalat: el caprici infantil, la qual cosa demanda una satisfacció immediata, sense demora, i la crida a l'adult.

Què hi ha de nou en les manifestacions de les rebequeries en l'època actual?

Potser el que ha canviat és la posició dels pares i per tant, la seva resposta. Potser els nous pares estan més afectats per la indecisió, no saben què fer, o potser si saben fer, però no s'atreveixen. Per exemple alguns pares amb els quals parlem pensen que el millor és donar-los una bufetada quan es posen així i efectivament, si es tracta d'educar, aquesta no seria la manera. També trobem pares molt permissius que tenen molt idealitzat el saber dels nens i la capacitat de triar. També trobem pares molt impacients.

Les mares que van assistir a aquesta xerrada van explicar algunes situacions concretes en les quals havien aparegut rebequeries difícils de calmar. Vam poder analitzar cadascuna d'aquestes situacions i vam poder apreciar de quina forma la demanda a l'adult es concretava. Vam insistir per localitzar el moment a partir del qual les rebequeries s'havien fet més incontrolables i vam poder concloure com al voltant d'elles hi havia un element que el nen o la nena percebien com un temor a una pèrdua: una separació parental, l'ingrés a l'escola, l'absència de la mare per qüestions laborals i la cura per altres persones.

Vam poder parlar de la importància de localitzar aquest element ja que permet, d'una banda, que els pares puguin entendre concretament de què es tracta i per una altra, pensar les fórmules per tractar-lo. Una d'aquestes formes és nomenar-li al nen, dir-li –*estàs així des de... i potser és que estàs espantat*- i també permet donar un temps perquè el nen pugui confiar que no es quedarà sol per resoldre-ho, que tractar-ho pot portar un temps i que els seus pares l'acompanyaran en això.

## **ALTRES ACTIVITATS D'INTERXARXES**

### **Participació a la Plenària de la XIAC (Xarxa d'Infància i Adolescència de Cornellà). 27 de novembre de 2015**

Ramon Almirall, Coordinador d'interxarxes , va ser convidat a la Plenària de la XIAC celebrada el 27 de novembre de 2015 per parlar en relació a “*L'efecte en els professionals del treball en xarxa*”.

A la seva intervenció va començar fent un resum dels aspectes més rellevants de la recerca “*Informe dels costos i beneficis del model Interxarxes*” ([http://www.interxarxes.net/pdfs/2012/avaluacio\\_informe.pdf](http://www.interxarxes.net/pdfs/2012/avaluacio_informe.pdf) ) . A continuació va centrar la seva intervenció en destacar les conclusions obtingudes en relació al

capital social obtingut i al grau de satisfacció percebut pels professionals. Així , va destacar aspectes com ara que la col·laboració generada afavoreix un suport basat en el coneixement i la confiança mútua, el consens, i l'estimulació als professionals.

També es va remarcar com el mètode emprat promou una cultura col·laborativa orientada a la innovació i fonamentada en la formació conjunta. D'altra banda es va posar de relleu com aquest procés d'aprenentatge conjunt, incideix directament en un augment del coneixement de la realitat objecte de treball, alhora que frena la tendència a l'*hiperactivisme* o a l'estancament de les actuacions i ofereix una continuïtat de la cura més enllà de la mobilitat dels professionals al sí dels serveis.

La Plenària va comptar també amb la intervenció de professionals de la XIAC que , des dels seus diferents àmbits professionals van posar de relleu els avantatges i els entrebancs viscuts. De tot plegat se'n va poder fer un ric col·loqui entre el ponent i els assistents.

## **Consorci Sanitari Integral. El treball social avui. Dia Internacional del treball social, 15 de març de 2016**

### **Anna Insua. Membre del comitè tècnic d'Interxarxes.**

La jornada organitzada des del Consorci Sanitari Integral (CSI), per segon any consecutiu, va voler celebrar el dia Internacional del Treball Social amb els professionals del sector.

Van tractar els clàssics i l'evolució del Treball Social (TS) al nostre entorn, l'atenció integral i integrada de les persones ateses en els diferents dispositius socials i/o de salut i la necessitat de vetllar pel continu assistencial entre els serveis que les atenen des del treball social de casos, el treball social de grup i el treball social comunitari.

En aquesta línia la presentació del programa Interxarxes va donar compte de la seva experiència com treball en xarxa des de fa 16 anys, presentant les seves claus per atendre a la millora de l'atenció.

La presentació del programa Interxarxes va ser rebuda amb molt d'interès especialment respecte a les característiques y condicions que fan que un cas concret passi a formar part del programa.

## **V Jornades Tècniques Internacionales Baetulae Atenció integral a les psicosis: Factors de risc i exclusió social, Badalona 14 i 15 d'abril de 2016. Fundació Privada Llegat Roca i Pi.**

### **Ramon Almirall, membre del comitè Tècnic d' Interxarxes**

Interxarxes va ser present a la darrera edició de les Jornades BAETULAE amb la intervenció "*Resistir a l'exclusió social: el treball en xarxa a través de la conversa i la construcció del cas*" a càrrec de Ramon Almirall , coordinador d'Interxarxes. A la

ponència presentada, després de presentar les característiques i objectius del programa Interxarxes, es va posar èmfasi en la singularitat del seu model de treball en xarxa, diferenciant-lo de les coordinacions entres serveis, a partir de centrar l'atenció en la metodologia de *construcció del cas* i en l'ús de la *conversa presencial entre professionals* com uns elements claus en l'afrontament conjunt de línies d'abordatge de casos complexos. Per acabar es van esmentar exemples d'experiències innovadores desenvolupades per professionals dels Serveis Socials en l'atenció d'adolescents i joves del districte d'Horta Guinardó (com ara el programa ADOJO, implementat pels professionals JR. Ubieto, Eva Azaña i Iolanda Pérez dels Serveis Socials del Districte) com mostres de bones pràctiques en el camí d'empoderar els adolescents i afavorir-ne el desenvolupament, a partir d'un abordatge comunitari en plena sintonia amb la consideració central del subjecte.

La ponència va tenir continuïtat amb un interessant debat per part dels assistents arran les diferents maneres d'entendre el treball comunitari i el treball en xarxa.

## **Presentació del programa Interxarxes en el marc de la 4a. jornada de la xarxa 0-3 del Districte de Sant Martí. 7 de juliol del 2016.**

### **Ramon Almirall, membre del comitè Tècnic d' Interxarxes**

Va obrir la Jornada en Miquel Àngel Essomba comissionat d'Educació i Universitats de l'Ajuntament de Barcelona, donant lloc a continuació a la presentació, a càrrec de Ramon Almirall, del programa Interxarxes, compartint taula amb companyes de Lorquí (Murcia) que van presentar, així mateix, l'experiència de treball en xarxa que estan desenvolupant a nivell municipal amb criteris molt coincidents amb els d'Interxarxes

La Jornada va comptar amb molt bona participació dels/les assistents, unes 70 persones interessades i actives, majoritàriament professionals d'escoles bressol i SS, així com també pediatres i professionals d'alguns altres serveis. A continuació, amb el guiatge del Marius Martínez professor de la UAB que assessora aquesta xarxa es va dur a terme un debat en grups i una posada en comú posterior on van aparèixer reflexions i preguntes sobre els objectius i les formes d'organització que cal que tinguin en compte el treball en xarxa.

## **PROPERES CITES**

### **XI Fòrum Interxarxes - Diputació Barcelona**

#### **Violència filoparental: símptoma o trastorn?**

**21 d' octubre** de 2016 de les 9.15 - 14.15h Espai Francesca Bonnemaison



c/ Sant Pere Més Baix, 7

## **Plenàries Interxarxes : Seminaris d'Anàlisi de casos i d'Actualització de Serveis**

**29 de gener de 2017**

**29 d'abril de 2017**

## **XII Fòrum Interxarxes-Diputació de Barcelona**

**20 d'octubre de 2017**

*Redacció Infox@rxes 23: Ramon Almirall, Josefina Borrás, Montse Gavalrà, Núria González, Anna Insua, Nazareth Martín, Lidia Ramírez i Oscar Solsona.  
Fotos: Lidia Ramírez, José Ramon Ubieta i Gabriel Ubieta*